

ደንግጋል። አመልካች የስጦታ ውሉ እንዲፈርስ ክስ የመሠረተችው የስጦታ ውሉ ከተደረገ ከ7 ዓመታት በኋላ ነው።

በመሆኑም የስጦታ ውሉ እንዲፈርስ የቀረበውን ክስ የሥር ፍ/ቤቶች ያለመቀበላቸው የሚነቀፍ አይደለም።

በሌላ በኩል ግን ስጦታ ተቀባይ በስጦታ ውሉ ላይ በግልጽ ያልተመለከተ እንኳን ቢሆን ሰጪው በድንገት ላይ ከወደቀ ቀለብ የመስጠት ግዴታ እንዳለበት በፍ/ሕ/ቁጥር 2458/1/ ላይ ተደንግጓል። የሥር ፍ/ቤት ጥያቄውን ከዚህ ሕግ አኳያ መመርመር ሲገባው ተጠሪው አመልካችን ለመጠር የውል ግዴታ የላቸውም ማለቱ ከሕጉ የሚፃረር ሆኖ ተገኝቷል።

ው ሣ ኔ

1. የስጦታ ውሉ አይፈርስም በማለት በሥር ፍ/ቤት የሠጠው ውሣኔ ፀንቷል።
2. ተጠሪ ለአመልካች ቀለብ የመስጠት የውል ግዴታ የለበትም በሚል የተሰጠው የውሣኔ ክፍል ግን ተሸሯል። አመልካች በድንገት ላይ ወድቃ የምትገኝ ከሆነ ተጠሪ ቀለብ የመክፈል ግዴታ በሕጉ የተጣለበት በመሆኑ ይህንኑ በማስረጃ አጣርቶ ተገቢውን እንዲወስን የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343/1/ መሠረት ታዟል። ይፃፍ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 32337

ግንቦት 21 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

አሊ መሐመድ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ ፀሐይነሽ ይሕደጎ

ተጠሪዎች፡- 1. ወ/ሮ ትሕሽ በርሔ

2. አቶ ደሃለኝ በርሔ

3. ወ/ሮ ኤልሣ በርሔ

4. ወ/ሪት ይርጋዓለም በርሔ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የትግራይ ክልል፤ ማዕከላዊ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 05409 ሚያዚያ 17 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የመዝገብ ቁጥር 19936 ግንቦት 7 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ እንደዚሁም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 20118 ሐምሌ 11 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይሸርልን በማለት የሰበር አቤቱታ በማቅረባቸው ነው። ፍሬ ጉዳዩም ተጠሪዎች በከፍተኛው ፍርድ ቤት በከሚሸነት ቀርበው ተከሣሽዎ የአሁን አመልካች የአባታችን የአስር አለቃ በርሄ ምሩፅ የጋራ ንብረት የሆነ ቤት የያዘች ስለሆነና እኛ ደግሞ የአባታችን ወራሽ ስለሆንን እንድታካፍለን ውሣኔ ይሰጥልን በማለት ክስ አቅርበዋል። አመልካች በበኩሏ ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ ተገቢ አይደለም። ምክንያቱም ሚች ቤቱን ለእኔና ለሁለት ልጆቼ

የካቲት 5 ቀን 1989 በውልና ማስረጃ በተመዘገበ የቁም ኑዛዜ ሰጥቶናል የሚልና ሌላውን ቤት በተመለከተ እኔ ነኝ የሰራሁት የሚል መከራከሪያ አቅርባለች። ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኝን ማስረጃና ክርክር ከመረመረ በኋላ፣ በውልና ማስረጃ የፀደቀው የቁም ኑዛዜ ስጦታ ሰነድ በዳኛ ፊት ወይም በአዋዋይ አካል የተደረገ አይደለም፤ ስጦታው በግልጽ ኑዛዜ በሚደረግበት ፎርም መፈፀም ያለበት በመሆኑና በሰነዱ ላይ የፈረሙት ሶስት ምስክሮች ስለሆኑ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 881 የተደነገገውን አያሟላም። ስለዚህ ሕጋዊ ውጤት ስለሌለው ተከሣሽ የተከሣሾችን የውርስ ድርሻ ያካፍሉ በማለት ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርበው፤ የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍበት የሕግ ወይም የፍሬ ጉዳይ ስህተት ስለሌለ ይግባኝ ፍሬ የለውም በማለት ሠርዞታል። አመልካች ይኸ ትእዛዝና የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ጉዳዩን ለትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርቦ ሰበር ሰሚው ችሎት የግራ ቀኝን የሕግ ክርክር ከሰማ በኋላ ሚች ያደረገው ሰነድ የቁም ኑዛዜ ስጦታ የሚል ርዕስ ያለው ሲሆን ድርሻዩን ለሁለቱ ልጆች ሰጥቻለው ካለ በኋላ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 937 መሠረት ስጦታው እንዲፀድቅላቸው የሚል በመሆኑ ሰነዱ ኑዛዜ ነው። ሆኖም ኑዛዜው ሌሎችን ልጆች ከውርስ የሚነቅል በመሆኑና የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 937 መሠረት ሚችን በዚህ አይነት መንገድ ተወላጆቹን ከውርስ መንቀል ስለማይችል፣ የሚችን ድርሻ ሌሎች ልጆችም እኩል የመካፈል መብት አላቸው በማለት በልዩነት የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ወስኗል። ከተሰየሙት አምስት ዳኞች ወስጥ ሁለቱ ስጦታ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2443 ግልጽ ኑዛዜ በሚደረግበት አሠራር መሆን እንዳለበት ስለሚደነግግ ክርክር የተነሣበት ሰነድ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 882 መሠረት የተፈፀመ በመሆኑ ሕጋዊ የስጦታ ሰነድ ስለሆነ

ስጦታ ከተደረገላቸው ልጆች ውጭ ያሉት የሚች ልጆች ለመጠየቅ አይችሉም በማለት በልዩነት ሀሣባቸውን አስቀምጠዋል።

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ባቀረባቸው የሰበር አቤቱታ በየደረጃው ያሉ ፍርድ ቤቶች የተለያዩ መሠረታዊ የሕግ ስህተቶችን ሰርተዋል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት በውልና ማስረጃ የተረጋገጠውንና ሶስት ምስክሮች የፈረሙበትን ሰነድ ኑዛዜው በአራት ምስክሮች ያልተፈረመ ስለሆነ ሕጋዊ ውጤት የለውም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ሲሆን፤ የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ኑዛዜው፣ ሌሎች ልጆችን ከውርስ የሚነቅል በመሆኑ ሕጋዊ ውጤት የለውም የሚል ውሣኔ ሰጥቷል። ስጦታ ሰጭው ገና በቁም ሣሉ ያደረጉት የቁም ስጦታ ሆኖ እያለ የሥር ፍርድ ቤት ኑዛዜ ነው ማለታቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት አመልክተዋል። ተጠሪዎች በበኩላቸው ሰነዱ "የኑዛዜ የቁም ስጦታ" የሚል በመሆኑ ሚች ያደረገው ኑዛዜ እንጅ የቁም ስጦታ ውል አይደለም። ከዚህ በተጨማሪ ኑዛዜው በሕግ የተቀመጡ ፎርማሊቲዎችን ስለማያሟላ ውጤት የለውም መባሉ ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል። አመልካች የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር አመልካችና ተጠሪዎች ያቀረቡት የሕግ ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን፤ እኛም የግራ ቀኝን የመከራከሪያ ነጥቦችና በየደረጃው ያሉ ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሣኔ መርመረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነውም

1. ሚች ያደረጉት " የቁም ኑዛዜ ስጦታ" ላይ ተፈጻሚነት ያላቸው የሕግ ድንጋጌዎች "ስለ ስጦታ ውል" የተደነገጉት ናቸው ወይስ ስለ ኑዛዜ የተደነገጉት ናቸው? የሚለው ነጥብ
2. ሚች ያደረጉት " የቁም ኑዛዜ ስጦታ" በሕግ የተደነገገውን ሥርዓትና ፎርም ያሟላ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብና
3. ሚች ያደረጉት የቁም ኑዛዜ ስጦታ ሕጋዊ ውጤት ምንድን ነው?

የሚለው ነጥብ በዝርዝር ማየትና መወሰን አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል።

የመጀመሪያው ነጥብ በተመለከተ፣ ሚች በሕይወት እያሉ ከሚመለከተው የውልና ማስረጃ ጽ/ቤት በመቅረብ " የቁም ኑዛዜ ስጦታ" የሚል ሰነድ የካቲት 6 ቀን 1989 ዓ.ም አድርገዋል። ይኸ ሚች የተውጣጡ ሰነድ መሠረታዊ ባህሪ፣ አመልካችና ተጠሪ ለሚያደርጉት ክርክር መነሻ ነው። ስለሆነም ሚች ባደረጉት "የቁም ኑዛዜ ስጦታ" ላይ ተፈጻሚነት ያለው የሕግ ክፍል መለየት፣ የመጀመሪያውና ቀዳሚው ጉዳይ ነው። ከዚህ አንጻር ስለ ስጦታ ውል በፍትህ-ብሔር ሕግ ውስጥ የተደነገጉትን ድንጋጌዎች ስንመለከት የኢትዮጵያ ሕግ "የስጦታ ውል" ወይም "ስጦታ" በማለት እውቅና የሚሰጠው፣ ስጦታ ሰጭው ከመሞቱ በፊት የሕግ ውጤት እንዲኖራቸው አስቦ የሰጣቸው ስጦታዎችን ነው። የብዙ አገሮች ሕግጋት ለሁለት ዓይነት ስጦታዎች ዕውቅና እና ውጤት ይሰጣሉ። እነርሱም ማለት ሚች በሕይወት እያለ ተፈጻሚ ለሚሆን ስጦታ /Donation enter vivos/ እና ሚች ከሞተ በኋላ ተፈጻሚ የሚሆን ስጦታ" Donation Martis causa በማለት ይሰይሟቸዋል። የኢትዮጵያ ሕግ ስጦታ ነው በማለት እውቅና እና ጥበቃ ለሚሰጠው ለመጀመሪያው አይነት ስጦታ ማለትም ሚች ከመሞቱ በፊት ተፈጻሚ እንዲሆን እና ሕጋዊ ውጤት እንዲኖረው አስቦ ለሚሰጠው ስጦታ ነው። ሚች ከሞተ በኋላ ተፈጻሚ እንዲሆን አስቦ የሚያደርገው ስጦታ፣ የኢትዮጵያ ሕግ ስጦታ ነው ብሎ እውቅና እና ጥበቃ እንደማይሰጠውና እንደዚህ አይነት ስጦታ የውርስ ሕግ የኑዛዜ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት እንዳላቸው "ሰጭው ሲሞት ይፈጸማሉ ተብለው በተወሰኑት ስጦታዎች ላይ ስለ ኑዛዜ የተደነገጉት ድንጋጌዎች ተፈጻሚዎች ይሆናሉ" በማለት የፍትህ-ብሔር ሕግ ቁጥር 2428 በግልጽ ይደነግጋል። ከዚህ አንጻር ስንመለከተው የሚች " የቁም

ኑዛዜ ስጦታ" ያደረጉት ስጦታው በሕይወት እያሉ ተፈጻሚ እንደሆን አስቦው ነው ወይስ ከሞቱ በኋላ ተፈጻሚነት እንዲኖረው የሚለውን ነጥብ ስንመለከት በመጀመሪያ ሚች በግልጽ "የቁም ኑዛዜ ስጦታ" የሚል ርዕስ የተጠቀሙ መሆኑና "ኑዛዜ" የሚለው ቃል ስጦታው ሚች ከሞተ በኋላ ተፈጻሚ የሚሆን እንደሆነ ስለሚያመለክት፣ በሁለተኛ ደረጃ ሚች በቁም ኑዛዜ ስጦታ ያደረጉበት ቤት የባልና የሚስት የጋራ ንብረት በመሆኑና ጋብቻው በፍት ወይም በሞት ምክንያት ካልተቋረጠ በስተቀር ጋብቻው ፀንቶ ባለበት ጊዜ ባል ወይም ሚስት ከጋራ ንብረቷ አንዱን ክፍል ለይቶ መስጠት ስለማይችልና በሶስተኛ ደረጃ ሚች ባደረጉት የቁም ኑዛዜ ስጦታ ጽሑፍና የጠቀሱት የሕግ ድንጋጌ፣ ማለትም የፍትህ-ብሔር ሕግ ቁጥር 967 ሚች ከሞተ በኋላ ኑዛዜው ስለሚከፈትበት ቦታ የሚደነግግ በመሆኑ ሚች ያደረገው " የቁም ኑዛዜ ስጦታ" ሚች ከሞተ በኋላ፣ ተፈጻሚ እንዲሆን አስቦ ያደረገው በመሆኑ፣ በጉዳዩ ተጠቃሽ የሚሆኑትና ተፈጻሚነት ያላቸው ስለኑዛዜ የተደነገጉት ድንጋጌዎች ናቸው።

ሁለተኛውን ነጥብ በተመለከተ በማይንቀሳቀስ ንብረት ለመስጠት የሚደረግ የስጦታ ውል በግልጽ በሚደረግ ኑዛዜ አስራር አይነት ካልተደረገ ፈራሽ እንደሚሆን የፍትህ-ብሔር ሕግ ቁጥር 2443 ይደነግጋል። ሚች ውል ለማዋዋል ስልጣን ባለው የውልና ማስረጃ ክፍል ሶስት፣ ምስክሮች ባሉበት "የቁም ኑዛዜ ስጦታ" አድርጓል። ይኸም በፍትህ-ብሔር ሕግ ቁጥር 882 የተደነገገውን ፎርም የሚያሟላ በመሆኑ የክፍተኛው ፍርድ ቤት ሰነዱ የሕጉን ፎርም አያሟላም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው። ስለሆነም ሚች ያደረጉት "የቁም ኑዛዜ ስጦታ" በፍትህ-ብሔር ሕግ ቁጥር 2443 እና በፍትህ-ብሔር ሕግ ቁጥር 882 የተደነገጉትን የሕግ ፎርማሊቲዎች የሚያሟላ ነው።

ሶስተኛውን ነጥብ በተመለከተ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሚች ያደረገው የቁም ኑዛዜ ስጦታ የሌሎችን ወራሾች ከውርስ መንቀል ውጤት እንዳለው በመግለጽ ውድቅ አድርጎታል። ሚች ከአንድ በላይ የሆኑ ልጆች ወይም ሌሎች ወራሾች ቢኖሩትና ከነዚያ መካከል ለአንደኛው የኑዛዜ ስጦታ ቢያደርግ፣ የሌሎቹን ወራሾች ከሚች ውርስ መንቀል አያስከትልም። ይህንንም የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 913 የኑዛዜው ቃል የተናዘገፍን ተቃራኒ ሀሣብ የሚገልጽ ካልሆነ በቀር ከውርስ ሀብት አንድ ድርሻ ወይም አንድ ንብረትን ሚቹ ለወራሾቹ መስጠቱ ተራ የሆነ የክፍያ ደንብ እንጂ እንደ ኑዛዜ ስጦታ ነው ተብሎ አይቆጠርም በማለት ይደነግጋል። በያዘነው ጉዳይም የሚችን ልዩ ሀሣብ የቀረበው ሰነድ የማያሳይ በመሆኑ በዚህ ድንጋጌ መሠረት ሚች የውርስ ንብረት ሲደለደል ቤቱ "የቁም ኑዛዜ ስጦታ" ላደረገላቸው ልጆች እንዲደርሳቸው ያላቸውን ፍላጎት ከሚገልጽ በስተቀር ከሁለቱ ልጆች የተለየ የኑዛዜ ስጦታ መስጠቱን የሚያመለክት አይደለም። ስለሆነም ቤቱን ሙሉ በሙሉ "የቁም ኑዛዜ ስጦታ" ላደረገላቸው ልጆች ለማስተላለፍ የሚችል ሰነድ አይደለም።

ከዚህ ጋር መታየት ያለበት፤ ሚች ያደረገው የቁም ስጦታ አይደለም እንጂ ቢሆንም እንኳን ተጠሪዎች የውርሱን ንብረት የመካፈል መብታቸው እንደማይገደብ ስለ ውርስ ንብረት ክፍያ በተለይም የጋራ ወራሾች ስለሚመልሷቸው ንብረቶች የተደነገጉትን ድንጋጌዎች በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። ስለሆነም በውጤት ደረጃ አመልካች የሚች ድርሻ ለተጠሪዎችና ለሌሎች ወራሶቹ የማካፈል ግዴታ አለበት በማለት የትግራይ ክልል በየደረጃው ያሉ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሣኔ የሚቀየር አይደለም። ነገር ግን በሕግ አተረጓጎም ወቅት የተለያዩ ስህተቶችን የፈፀሙ ሆነው አግኝተዋል። ስለሆነም በውሣኔው ተጠቃሽ ያደረጓቸውን የሕግ ድንጋጌዎች ከላይ በተገለፀው

መንገድ በማስተካከል በውጤት ደረጃ ግን የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት እና ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡትን ውሣኔ አጽንተናል።

ው ሣ ኔ

1. ሚች ያደረገው " የቁም ኑዛዜ ስጦታ" ተራ የክፍያ ደንብ እንጂ የተጠሪዎች የውርሱን ንብረት የመካፈል መብት የማይገደብ በመሆኑ አመልካች ለተጠሪዎች የውርሱን ንብረት የማካፈል ግዴታ አለበት ብለናል።
  2. ለውሣኔያቸው መሠረት ያደረጓቸው የሕግ ድንጋጌዎች ትርጉምና ተፈጻሚነት ተሻሽሎ ውሣኔያቸው በውጤት ደረጃ የፀና መሆኑን እንዲያውቁት ይጻፍ።
- ይህ ውሣኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ግንቦት 21 ቀን 2000 ዓ.ም በሙሉ ድምጽ ተሰጠ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ